

Sygn. akt I ACa 201/13 Sygn. akt I ACa 201/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Edyta Jefimko

Sędzia SA – Roman Dżiczek (spr.)

Sędzia SA – Dorota Markiewicz

Protokolant – apl. sędziowski M. O.

po rozpoznaniu w dniu 3 września 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

w W.

przeciwko (...) Spółce Jawnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 30 października 2012 r., sygn. akt I C 914/11

1. oddala apelację;

2. zasądza od Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. na rzecz (...) Spółki Jawnej w K. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 201/13

UZASADNIENIE

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. (dalej – Agencja) wniosła o zasądzenie od (...) spółki jawnej w K. (dalej - Spółka) kwoty 4 176 894,35 zł z ustawowymi odsetkami na podstawie dołączonego przy pozwie, wypełnionego weksla. W uzasadnieniu wskazała, że przeprowadzona kontrola Urzędu Kontroli Skarbowej wykazała nieprawidłowości realizacji umowy między stronami z 2005 r., co skutkuje istnieniem podstawy żądania zwrotu kwot wypłaconych i stanowiło podstawę wypełnienia weksla gwarancyjnego.

Spółka w zarzutach wniosła o uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa wobec braku podstaw do żądania zwrotu wypłaconych jej kwot.

Wyrokiem z dnia 30 października 2012 r., po ponownym rozpoznaniu sprawy na skutek uchylenia wcześniejszego wyroku przez Sąd drugiej instancji, Sąd Okręgowy uchylił w całości nakaz zapłaty z dnia 9 grudnia 2009 r. i oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu i o kosztach sądowych.

Sąd ten ustalił, że na skutek wniosku pozwanej z 15 marca 2005 r. o pomoc finansową, Agencja w dniu 10 maja 2004 r. zawarła z pozwaną umowę określającą warunki i tryb udzielania pomocy finansowej przez Agencję w zakresie działalności polegającej na zbieraniu zwłok zwierzęcych bydła, owiec, kóz i świń, transporcie mączki, Pomoc ta miała wynieść, po korekcie wprowadzonej aneksem, kwotę 2 924 173,30 zł, ale nie więcej niż 98 % kosztów operacyjnych związanych z wykonywaniem działalności.

Pozwana traciła prawo do otrzymania pomocy i zobowiązywała się zwrócić powodowi otrzymaną pomoc w całości w razie wystąpienia jednego z przypadków: uniemożliwienia dokonania kontroli dokumentów lub wizytacji terenowych, braku udokumentowania kosztów działalności, niezgodności pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej, a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności, złożenia przez pozwaną fałszywych informacji lub oświadczeń (§ 8 umowy).

W razie wystąpienia jednej z tych okoliczności powódka miała prawo wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym i wezwać pozwaną do zwrotu otrzymanej pomocy finansowej wraz z odsetkami ustawowymi w terminie 14 dni od otrzymania oświadczenia o wypowiedzeniu umowy. Rozwiązanie umowy miało nastąpić z dniem otrzymania przez pozwaną oświadczenia o wypowiedzeniu umowy (§ 9 umowy).

Zabezpieczeniem wykonania umowy przez pozwaną był weksel in blanco wraz deklaracją wekslową.

Do umowy były dołączone załączniki, m.in. załącznik nr 1 - zawierający zakres działalności.

Sąd Okręgowy przywołał wyniki kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej w B..W toku kontroli dokonano ponownego rozliczenia kosztów i przyporządkowania ich poszczególnym schematom we wnioskach przekazanych Agencji. We wnioskach wskazano, że w 2005 r. doszło do zawyżenia wypłacanych kwot pomocy finansowej co wynikało z nieprawidłowości w rozliczeniu kosztów działalności dotowanej. Wskazano też na inne uchybienia.

Zarazem kontrolujący ustalili, że pozwana posiadała wszelką niezbędną dokumentację źródłową związaną ze zbiórką i przyjęciem do utylizacji padłych zwierząt oraz przekazaniem do spalania i spalaniem mączki mięsno-kostnej.

Zdaniem Agencji, wykazane we wnioskach koszty nie wynikały z ewidencji księgowej prowadzonej przy zastosowaniu podatkowej księgi przychodów i rozchodów i zostały ustalone w oparciu o ocenę stopnia realizacji zakresu działalności objętej dofinansowaniem, której nie poparto stosownymi obliczeniami. Kontrolujący wskazali, że wypłacone kwoty dofinansowania nie przekroczyły maksymalnej wysokości określonej w umowie, a opłaty za utylizację pobierane sporadycznie od producentów rolnych nie przekroczyły zakresu ustalonego w umowie.

Spółka złożyła wyjaśnienia i wnioski do protokołu kontroli.

Urząd kontroli Skarbowej podtrzymał zaś swoje wnioski w zakresie błędnej kwalifikacji kosztów działalności.

Pismem z dnia 19 września 2007 r. Agencja, powołując się na wyniki kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej w B. w zakresie prawidłowości wykorzystania środków publicznych przeznaczonych w latach 2003 – 2005 na pomoc dla podmiotów zajmujących się zbieraniem zwłok padłych przeżuwaczy oraz świń, przetwarzaniem, transportem oraz spalaniem mączek wyprodukowanych z tych zwłok, wezwała Spółkę do zwrotu nienależnie pobranych środków za rok 2004 w kwocie 588 194 zł wraz z odsetkami liczonymi jak dla zaległości podatkowych od dnia przekazania środków przez Agencję do dnia zapłaty.

Kolejnym pismem z dnia 19 grudnia 2009 r. powódka zażądała zwrotu dalszej kwoty – łącznie, całej kwoty wypłaconej na podstawie powołanej umowy z 2005 r.

W 2009 r. powódka złożyła zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez małżonków K., a pismem z dnia 1 września 2009 r. powódka wezwała pozwaną (wezwanie ostateczne) do zapłaty kwoty 4 176 896,35 zł.

Aby zweryfikować zarzuty powódki Sąd Okręgowy dopuścił w sprawie dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu księgowości.

Biegły I. stwierdził w swej opinii, że wszystkie zapisy księgowe są udokumentowane materiałami źródłowymi. Łączna suma kosztów do refundacji z Agencji stanowiła 63,00 % sumy kosztów operacyjnych Spółki poniesionych w 2005 r. oraz 60% przychodów Spółki. Sporządzane zestawienia kosztów dla potrzeb rozliczeń z Agencją były potwierdzane przez Agencję i przyjmowane jako prawidłowe. Zadeklarowane przez Spółkę koszty za 2005 r. do refundacji nie były sprzeczne z umową, a Spółka nie dokonała ich zawyżenia. Zadeklarowane koszty mieściły się w granicach stawek jednostkowych określonych w umowie z Agencją i były zgodne z limitami określonym w umowie. Biegły stwierdził, że z ksiąg pozwanej wynika, iż wykonała ona w całości i prawidłowo zakres rzeczowy wynikający z umowy, nie przedstawiając żadnych kosztów, których by nie poniosła.

Zdaniem Sądu Okręgowego opinia biegłego Ł. odpowiedziała na zadane przez Sąd pytania i została uzupełniona na rozprawie w związku z postawionymi pytaniami przez stronę powodową. Stanowiła podstawę ustaleń i ocen w sprawie, a kolejny wniosek powódki o powołanie trzeciego biegłego został w tej sytuacji oddalony.

Według Sądu pierwszej instancji powództwo podlegało oddaleniu.

Powódka wskazała, że podstawą wypełnienia weksla były wyniki kontroli skarbowej i uznanie, że doszło do nieprawidłowości w postaci nieudokumentowania części kosztów działalności objętej dofinansowaniem Agencji. Powódka upatrywała podstawę swego roszczenia w zapisach § 8 lit. B i § 9 umowy twierdziła, że miała prawo wypowiedzieć umowę i żądać zwrotu wypłaconych środków.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji nie została wypełniona żadna z przesłanek, o których mowa w § 8 umowy. A zatem nie było podstaw żądania zwrotu wypłaconych Spółce środków.

Opinia biegłego Ł. jednoznacznie przesądziła, że zadeklarowane przez Spółkę do refundacji za 2005 r. koszty nie były sprzeczne z umową o dofinansowanie. Biegły nie stwierdził nieprawidłowości w prowadzonej ewidencji księgowej Spółki.

Sąd podkreślił, że pozwana nie prowadziła ksiąg rachunkowych w rozumieniu ustawy o rachunkowości ani rachunkowości zarządczej umożliwiającej sporządzenie kalkulacji pełnych kosztów w oparciu o zapisy księgowe. Jednak obowiązek taki nie wynikał ani z powołanej ustawy, ani z umowy. Agencja nie wymagała prowadzenia ewidencji kosztów w sposób podawany aktualnie. Jeżeli powódka oczekiwała prowadzenia pełnej księgowości, to powinna wyraźnie zaznaczyć to w umowie.

Biegły dla sprawdzenia prawidłowości rozliczeń zastosował metodę pośrednią, która wykazała bezzasadność zarzutów powódki. Także pracownicy Agencji nie wskazywali na jakiegokolwiek nieprawidłowości w rozliczeniach pomiędzy Agencją a Spółką.

W ocenie Sądu Okręgowego koszty działalności zostały należycie udokumentowane w zakresie w jakim nakazywała umowa; Spółka nie przedstawiła niezgodnych ze stanem faktycznym informacji i oświadczeń oraz nie zaistniały niezgodności pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej, a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności. Spółka nie miała obowiązku innego dokumentowania, które nie wynikało z zapisów umowy, ani z obowiązującego prawa.

Stąd żądanie zapłaty kwoty 4 176 894,35 zł nie miało usprawiedliwionych podstaw i powództwo podlegało oddaleniu w całości. Jednocześnie na podstawie art. 476 k.p.c. Sąd uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym.

O kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., a o kosztach sądowych na podstawie art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Od wyroku tego w całości apelację wniosła Agencja zarzucając Sądowi I instancji naruszenie:

I. przepisów postępowania - art. 233 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c., art. 227 w zw. z art. 232 k.p.c.,

II. przepisu § 6 pkt 7 rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych ..., poprzez zasądzenie dwukrotności stawki minimalnej oraz

III. przepisów art. 354 § 1 i art. 355 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie.

Wniosła o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. W przypadku niepodzielenia zarzutów apelacji wniosła o zmianę punktu trzeciego wyroku w zakresie kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Nie można podzielić zarzutów apelacji naruszenia przepisów postępowania.

Jakkolwiek uzasadnienie Sądu Okręgowego jest zwięzłe i syntetyczne, poddaje się kontroli instancyjnej (art. 328 § 2 k.p.c.), a poczynione ustalenia odwołujące się do zasadniczego dowodu w sprawie – opinii biegłego Ł., zeznań świadków i źródłowych materiałów z księgi przychodów i rozchodów, nie są dowolne. Są swobodne, ale apelacja nie wykazała sprzeczności logicznych, niezgodności z zasadami doświadczenia życiowego lub nie oparcia ustaleń i oceny materiału dowodowego na okolicznościach ujawnionych w procesie (art. 233 § 1 k.p.c.).

Istotnie, Sąd Okręgowy oparł się przede wszystkim na opinii biegłego Ł..

Wbrew temu co podnosi apelacja, najważniejszą sprawą było sprawdzenie, czy sposób rozdzielenia kosztów Spółki (na działalności refundowaną przez Agencję i pozostałą) - niewątpliwie poniesionych i wykazanych – było poprawne z punktu widzenia zasad prawidłowego gospodarowania, a nie mnożenie kolejnych współczynników podziału kosztów, których notabene umowa nie wprowadzała, a nie wynikały z ustawy, pozostawiając tę kwestie uznaniu Spółki, byleby pozostawała w zgodzie z rzeczywistymi, udokumentowanymi kosztami.

Temu nie sprostał dokument urzędowy, natomiast wiarygodnie kwestie te rozważył i ocenił biegły Ł..

Zastrzeżenia Agencji sformułowane do pisemnej opinii biegłego Ł. zostały obszernie i wszechstronnie wyjaśnione przez biegłego na rozprawie. Agencja nie zgłosiła dalszych pytań i zastrzeżeń. Notabene, nie formułuje takich zarzutów także w apelacji.

Chociaż więc po oddaleniu wniosku powódki o powołanie kolejnego biegłego sądowego doszło do zgłoszenia zastrzeżenia w trybie art. 162 k.p.c., nie można uznać, że doszło do skutecznego zaczepienia tego postanowienia dowodowego Sądu.

Po pierwsze dlatego, że zdaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszym składzie, formalnie skuteczne byłoby ono wówczas, gdy powódka reprezentowana przez fachowego pełnomocnika zaskarżyła to postanowienie dowodowe w trybie art. 380 k.p.c., czego nie uczyniła.

Po drugie jednak, ani zastrzeżenie, ani apelacja nie sformułowały rzeczowych zarzutów wobec opinii biegłego Ł. innych niż te, do których odniósł się biegły w ramach ustnej opinii uzupełniającej.

Apelacja przypomniła te zarzuty na k. 6-8 apelacji.

Powódka, jak trafnie zauważył Sąd pierwszej instancji, nie sformułowała żądania szczególnego sposobu dokumentowania rozdziału kosztów. Potwierdził to biegły wskazując, że dokumentacja dotyczy całej działalności, a w księgach brak funkcjonalnych i ekonomicznych kluczy podziałowych.

Nie oznacza to jednak, że taki klucz nie został w sprawie w ogóle sformułowany.

Takim kluczem dysponował przedsiębiorca, który generował koszty i który wskazał sposób rozdzielania tych kosztów w ramach swej autonomii gospodarczej kształtowania kosztów.

Prawidłowość gospodarczą, pod kątem rzeczywistych kosztów, biegły odniósł do stawek kosztowych dla poszczególnych czynności wynikających z przyjętych przez Agencję zasad refundacji.

Było to poprawne, wszak należy założyć, że powódka określiła te koszty w sposób zasadniczo odpowiadający rzeczywistym kosztom ich wykonania, skoro refundacja wynosi 98 % rzeczywistych kosztów, ale przy zastosowaniu stawek Agencji. Ten argument jest nie do podważenia; w przeciwnym razie, należałoby uznać brak gospodarności po stronie Agencji, która w oderwaniu od rynkowych kosztów refunduje przedsiębiorcom ich koszty.

Metoda pośrednia, którą posłużył się biegły, a którą opisał i omówił na rozprawie, jest metodą adekwatną. Wszakże Agencja miała zabezpieczony swój interes w stawkach, którymi się posługiwała i w kontroli faktów istotnych z punktu widzenia refundacji, a tych nie kwestionowano.

Przy takim stanowisku i wobec szczegółowych wyliczeń biegłego (k. 3 i nast. opinii pisemnej) nie można skutecznie zakwestionować opinii biegłego i nie uczyniła tego powódka. Zarzut odniesienia współczynnika kosztów (przyjętego przez pozwaną) do ogólnych kosztów, w tym kwestionowanie prawidłowości poszczególnych wniosków i zestawień kosztów jest o tyle niezrozumiałe, że odbywało się przecież od 2003 r. i było akceptowane przez Agencję. Następowo także wg formularzy przygotowanych przez Agencję. Fakt poniesienia poszczególnych kosztów nie został podważony, a biegły wykazał, że rozdzielenie mieściło się we wprowadzonym korelacie porównawczym, jako gospodarczo nie zawyżone w świetle przyjętej metody pośredniej kontroli.

W tej sytuacji nie można czynić zarzutu Sądowi, że nie przeprowadził kolejnego dowodu z opinii biegłego sądowego zarówno przez pryzmat powołanych wyżej przepisów k.p.c., jak i art. 232 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podziela poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne i dokonał ocenę prawną.

Przy ustalonych w umowie i załącznikach do niej (oraz załącznikach do wniosków o refundację) warunkach refundacji i nieokreślonych szczegółowo warunkach prowadzenia dokumentacji kosztów oraz przy odczytywaniu umowy po myśli art. 56 k.c. i art. 65 k.c., subsumpcja dokonana przez Sąd Okręgowy nie narusza zastrzeżeń. Formuła kosztowa w takich warunkach, przy braku obowiązku stosowania ustawy o rachunkowości lub narzuconego umową innego ewidencjonowania kosztów ogólnych, musiała zakładać autonomię gospodarczą podmiotu korzystającego z refundacji wliczania określonych kosztów rzeczywiście poniesionych, do kosztów danej działalności. A mechanizm jednostkowych cenników dotyczących poszczególnych, głównych czynności związanych z usuwaniem padłych zwierząt, opisany zresztą szczegółowo przez biegłego, dostatecznie gwarantował i zabezpieczał interes Agencji.

W tej sytuacji brak było podstaw do zastosowania w sprawie § 9 umowy i art. 354 i 355 k.c.

Z kolei przyjęcie stawki podwójnej wynagrodzenia dla pełnomocnika pozwanej mieściło się ramach oceny sędziowskiej, o której mowa w art. 109 k.p.c., którego naruszenia powódka nie zarzuciła. Wbrew ocenie powódki obrona pozwanej wymagała znacznego nakładu pracy, w tym przedłożenia szeregu dokumentów prywatnych,

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 i art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., zasądzając wynagrodzenie dla pełnomocnika pozwanej w jednokrotnej stawce minimalnej.